

Mopsvleermuis

Barbastella barbastellus

De mopsvleermuis heeft een zeer donker gezicht en donkere korte oren, die door een huidplooi boven de snuit met elkaar zijn verbonden. De vacht is zwartbruin met gelige haarpunten en lijkt daardoor berijpt. De soort is middelgroot met een kop-romplengte tot 58 mm, een spanwijdte tot 29 cm en een gewicht tot 9 g (♂) of 11 g (♀) (SCHÖBER & GRIMMBERGER 1998). Mopsvleermuizen gebruiken naast harde ook zeer zachte echolocatiegeluiden, die voor sommige nachtvinderssoorten onhoorbaar zijn (GOERLITZ ET AL. 2010).

Leefomgeving

De mopsvleermuis jaagt in oudere bossen en parken, vlak boven de boomkronen, en langs bosranden, dicht op de vegetatie. Kraamkolonies bevinden zich gewoonlijk in boomholten, waarbij geregeld van holte wordt gewisseld: een kolonie gebruikt wel 30 verschillende boomholten. Als verblijfplaats in de zomer worden vaak spleetvormige ruimten gekozen, zoals rotsspleten of scheuren in muren, achter planken of achter losse boomschors. Mopsvleermuizen worden een enkele keer in vleermuiskasten aangetroffen (NAGEL 2003). De overwintering begint vaak in bomen; later trekken de vleermuizen naar ondergrondse verblijven zoals grotten, groeven, bunkers en kelders.

Voedsel

Het voedsel bestaat bijna exclusief uit kleine nachtvinders en wordt aangevuld met vooral langpootmuggen en netvleugeligen (BECK 1995).

Areaal

Hoewel de mopsvleermuis een Zuid- en Midden-Europese soort is, is de Neder-Duitse laagvlakte opvallend leeg. De gemiddelde trekafstand tussen zomer- en winterverblijf is

35 km (HOEHL 1960), maar er zijn uitschieters tot 290 km (KEPKA 1960).

Voorkomen in Nederland

Prehistorie

Er zijn geen gegevens over het voorkomen van de mopsvleermuis in Nederland in deze periode. Mopsvleermuizen zijn uit Zuid-, Midden- en Oost-Europa bekend uit het Pleistoceen en Holoceen (HUTTERER ET AL. 2012, OCHMAN 2003).

Historische gegevens tot 1946

De eerste mopsvleermuis werd in Nederland in het midden van de negentiende eeuw in de omgeving van Arnhem waargenomen (LINA 1987). Het eerste overwinterende dier werd in 1908 gevonden in de Apostelhoevegroeve in Zuid-Limburg. Toen vanaf 1940 regelmatig wintertellingen werden verricht, zijn steeds enkele individuen geteld, met een maximum van 11 in de winters van 1941/42 en 1942/43. Er is één zomerwaarneming van deze soort uit Mook (LI) uit 1943 (BELS 1952).

Periode 1946-1969

De zomerwaarnemingen van deze soort zijn in deze periode beperkt tot één dier in Sint Michielsgestel (NB) in 1950

► Mopsvleermuis.
Foto: Dick Klees.
Barbastelle.

(BELS 1952). Het toch al geringe aantal waarnemingen van winterslapende dieren in de mergelgroeven loopt in deze periode langzaam terug.

Periode 1970-1988

Na de terugloop in aantallen in de vorige periode werden er in de winter van 1973/74 geen vondsten meer gedaan. In de winters van 1976/77, 1977/78 en 1982/83 werd nog wel een enkel exemplaar gezien, maar vanaf de winter van 1983/84 zijn in de Zuid-Limburgse mergelgroeven geen mopsvleermuizen meer gezien (LINA 1993). Tot het moment van verdwijnen werden in deze en de voorgaande perioden in totaal 74 dieren waargenomen in de Cannerberggroeve, 39 in de Schenkgroeve en 12 in de Keerderberggroeven. In nog eens 21 andere groeven werden per winter één tot maximaal 11 exemplaren geteld (LINA 1987, 1993). Buiten de mergelgroeven was in deze periode in Nederland nog een winterverblijfplaats bekend: de kelder in de ruïne van het voormalige jongenspensionaat in Sluis in Zeeuws-Vlaanderen. In dit onderkomen werden in 1981 voor het eerst twee mopsvleermuizen gevonden (GLAS 1982). In de daarop volgende winters werden steeds enkele exemplaren vastgesteld, met een maximum van vijf. De enige zomerwaarneming uit deze periode was in 's-Gravenhage in 1980 (LINA 1980).

Periode 1989-2012

In de winter van 1988/89 werden in de genoemde ruïne in Sluis drie mopsvleermuizen vastgesteld. In de daarop volgende winters waren dit twee (in 1989/90), drie (in 1990/91) en twee exemplaren (in 1992/93). In de omgeving van Sluis werd op 16 september 1992 nog een exemplaar gevonden in een schuur (REINHOLD & TWISK 1992). In 1991 begon men met de sloop van het ruïnecomplex. In de winter van 1993/94 werd nog een exemplaar gevonden, maar nadat in dat voorjaar ook de kelders waren gesloopt, werden in deze omgeving geen mopsvleermuizen meer vastgesteld. Vlak over de grens in België werden nog met tussenpozen op twee locaties tot de winter van 2000/01 enkele winterslapende dieren aangetroffen (VANDENDRIESSCHE 2003).

Veranderingen en oorzaken

De afnemende reeksen waarnemingen in winterverblijven in Zuid-Limburg en Zeeuws-Vlaanderen gedurende de vorige en deze atlasperiode illustreren treffend de gestage achteruitgang van de soort in Nederland. Er kan daarom worden aangenomen dat de mopsvleermuis uit Nederland is

verdwenen. De oorzaak van het verdwijnen is niet goed bekend, afgezien van het directe effect van de afbraak van het winterverblijf van het laatste dier in Zeeuws-Vlaanderen.

Bedreigingen en bescherming

De grootste bedreiging voor eventuele nieuwe mopsvleermuizen in Nederland zijn verdere vernietiging en verstoring van geschikte winterverblijven en verlies en fragmentatie van oud bos.

Jan Piet Bekker

SUMMARY

Barbastelle *Barbastella barbastellus*

The barbastelle has always been rare in the Netherlands. The last time one was spotted was in the winter of 1993/94, in the ruin of an old building in Zeeuws-Vlaanderen, the most southern part of Zeeland, where a small number of barbastelles had been known to hibernate since 1981. In the 20th century, some barbastelles also used to hibernate in the limestone quarries in the south of Limburg, but none have been reported there since the winter of 1983/84. The species is now believed to have disappeared from the Netherlands.